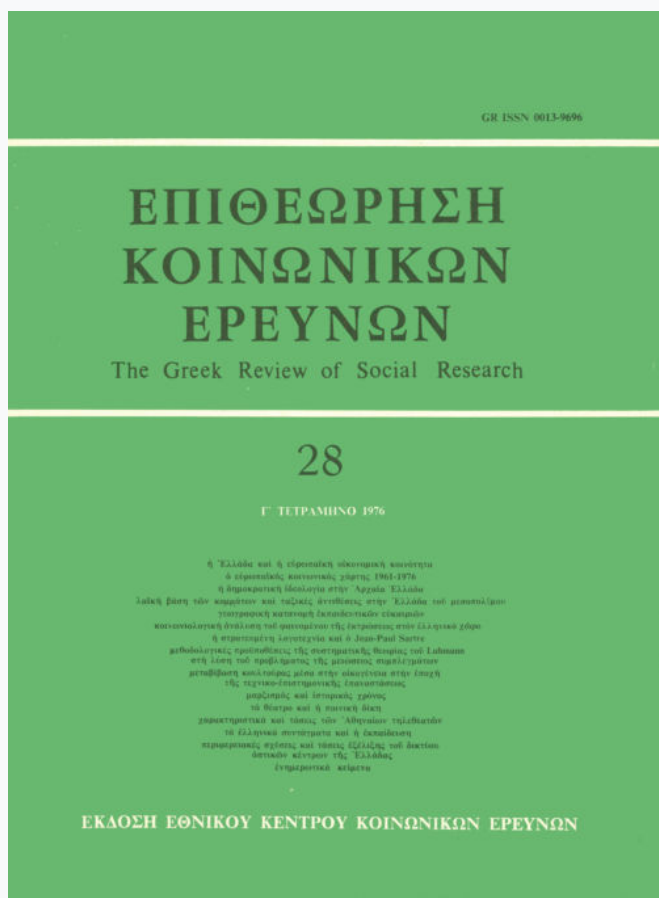

The Greek Review of Social Research

Vol 28 (1976)

28 Γ'

Κοινωνιολογική ανάλυση του φαινομένου της εκτρώσεως στον ελληνικό χώρο: Μελέτη του γυναικείου δείγματος

Κλειώ Πρεσβέλου, Αφροδίτη Τεπέρογλου

doi: [10.12681/grsr.350](https://doi.org/10.12681/grsr.350)

Copyright © 1976, Κλειώ Πρεσβέλου, Αφροδίτη Τεπέρογλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Πρεσβέλου Κ., & Τεπέρογλου Α. (1976). Κοινωνιολογική ανάλυση του φαινομένου της εκτρώσεως στον ελληνικό χώρο: Μελέτη του γυναικείου δείγματος. *The Greek Review of Social Research*, 28, 275–285.
<https://doi.org/10.12681/grsr.350>

κοινωνιολογική ἀνάλυση τοῦ φαινομένου τῆς ἐκτρώσεως στὸν ἐλληνικὸ χῶρο

Μελέτη τοῦ γυναικείου δείγματος

τῶν

Κλειῶς Πρεσβέλου

Καθηγήτριας Κοινωνιολογίας
Πανεπιστημίου Λουβαίν, Βέλγιο

καὶ

Ἀφροδίτης Τεπερόγλου

Dr. rer. pol.

Ἡ πληθυσματικὴ ἔκρηξη, φαινόμενο ἰδιαίτερα σημαντικὸ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἔχει πέραν τὰ τελευταῖα χρόνια τεράστια ἔκταση.

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀπασχολεῖ ἰδιαίτερα τὶς χώρες ποὺ ἀνήκουν στὸν λεγόμενο «Τρίτο κόσμος».

Ἡ Ἑλλάς, παρ' ὅλο ποὺ ἀνήκει ἀκόμη στὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη, λόγω τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς τῆς δομῆς, ἀπὸ δημογραφικὴ ἀποψη κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ἀντιμετωπίζει ὁμοῦ τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο πρόβλημα: τὴν ὑπογεννητικότητα.¹

Ἡ ὑπογεννητικότητα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ποὺ διαπιστώθηκε κατὰ τὶς τελευταῖες ἀπογραφές, κλονίζει ἐπικίνδυνα τὰ θεμέλια τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας γιατί μὲ τὴ μείωση τῆς γεννητικότητας, ποὺ συμπίπτει μὲ τὴν αὐξηση τῆς μεταναστεύσεως, μειώνεται τὸ ποσοστὸ τῶν παραγωγικῶν ἡλικιῶν ἐνῶ αὐξάνεται ταυτόχρονα ὁ δείκτης γηράσκουσας τοῦ πληθυσμοῦ. Μελέτες, ποὺ ἔχουν γίνει κατὰ καιροὺς, ἔχουν ἀποδείξει ὅτι ἡ πληθυσματικὴ μείωση τῆς χώρας ὀφείλεται κατὰ κύριο λόγο στὴν ἔξαρση τῆς μεταναστεύσεως πρὸς τὸ ἐξωτερικὸ καὶ στὸ χαμηλὸ ποσοστὸ γεννητικότητας. «Κατὰ τὴν περίοδον 1961-71 ἡ ἐξωτερικὴ μετανάστευσις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἀποδυνάμωσιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ 460.000 καὶ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ κατὰ 300.000 ἀτόμων. Ἐξ ἄλλου ἡ γεννητικότης ἀνέρχεται σήμερον εἰς 18 ‰ ἐναντί 26 ‰ τῆς περιόδου 1936-40.»²

Στὴν Ἑλλάδα ὁ κίνδυνος εἶχε ἐπισημανθῇ ἄρκετὰ χρόνια πρὶν. Τότε ὁμοῦ ἡ προσοχὴ εἶχε στραφῇ κυρίως στὴ μετανάστευση ποὺ ἐρήμωνε τὴν ὑπαιθρο καὶ στεροῦσε τὴ χώρα ἀπὸ τὸ δυναμικὸ τοῦ παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ.

Στὸ πρόβλημα τῆς μείωσης τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ δημιούργησε ἡ μετανάστευση, ἦρθε νὰ προστεθῇ τὰ τελευταῖα χρόνια τὸ φαινόμενο τῆς ὑπογεννητικότητας ποὺ ἡ ἔκτασή του δὲν εἶναι ἀσχετὴ μὲ τὴ μετανάστευση νέων τῆς παραγωγικῆς ἡλικίας.

Μέχρι τώρα ἔχουν γίνει πολυάριθμες μελέτες δημογραφικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ περιεχομένου, μὲ σκοπὸ ὄχι μόνον τὴν ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου τῆς γεννητικότητας καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῶν αἰτίων τῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπισημάνση τοῦ ἀμέσου κινδύνου ποὺ ἐγκυμονεῖ αὐτὴ ἡ κατάσταση γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ

1. Οἱ πρόσφατες ἐργασίες τοῦ Δευτέρου Δημογραφικοῦ Συνεδρίου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης (Στρασβούργο, Σεπτέμβριος 1971), καθὼς καὶ τὰ ἀνησυχητικὰ τους συμπεράσματα, ἀποδεικνύουν περὶτρανα ὅτι τὸ φαινόμενο τῆς ἀξανομένης πτώσεως τῆς γεννητικότητας παρατηρεῖται καὶ στὶς χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ποὺ ἔχουν ἀξιόλογη κοινωνικὴ νομοθεσία, ὅπως τὸ Βέλγιο π.χ., ὅπου τὸ ποσοστὸ γεννητικότητας μειώθηκε σημαντικά. Ἀπὸ 17,01 ‰ τὸ 1964 ἔπεσε στὸ 14,6 ‰ τὸ 1970.

2. Κέντρον Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν, Σχέδιον προτύπου μακροχρονίου ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος, Μῆρος Α'. Γενικαὶ Κατευθύνσεις Ἀναπτύξεως, Ἀθῆναι 1972, σελ. 8.

ἔθνο, γεγονὸς ποὺ πρέπει νὰ προβληματίσῃ τὴν κοινὴ γνώμη, καὶ πολὺ περισσότερο τοὺς ὑπευθύνους (κοινωνιολόγους, δημογράφους).

Ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν ἐν λόγω ἑρευνῶν προκύπτει ὅτι ἡ ἑκτῶση ἔχει πάρει μεγάλες διαστάσεις τὰ τελευταῖα χρόνια.

Κατὰ τὸν καθηγητὴ Βαλαώρα: «Εἰς τὸ σύνολον τοῦ δείγματος ἀναλογοῦν 34 προκλητὰ ἑκτῶσεις ἐπὶ 100 ζώντων νεογνῶν, ἐὰν δὲ ἡ ἀναλογία αὕτη μεταφερθῇ εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἑλλάδι γεννησάντων (154.000 νεογνά κατ' ἔτος, ὡς μέσος ὁρος τῆς δεκαετίας 1956-1965), ὁ προκύπτων ἀριθμὸς ἔκ 52.500 προκλητῶν ἑκτῶσεων κατ' ἔτος, ἀναδεικνύει εὐχλότως τὸ τεράστιον μέγεθος τοῦ παρ' ἡμῖν προβλήματος». Στὴ συνέχεια, ὁ ἑρευνητὴς ἐκφράζει τὸν φόβο ὅτι «ὁ ἀριθμὸς οὗτος πρέπει νὰ ὑστερήσῃ σημαντικῶς τῆς πραγματικότητος».¹ Ὁ καθηγητὴς Λούρος ἀναβιβάζει «τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι διενεργουμένων προκλητῶν ἑκτῶσεων εἰς τουλάχιστον 100.000 κατ' ἔτος».²

Σύμφωνα μὲ τὶς ἀποφαισεις τοῦ καθηγητοῦ Βαλαώρα, κ.ἀ., ἡ ἑκτῶση στὴν Ἑλλάδα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀστικό φαινόμενο καὶ μάλιστα τῆς περιοχῆς Ἀθηνῶν. Στὴ σχετικὴ ἔρευνα ποὺ διεξήχθη τὸ 1966-67, ἀπὸ τὶς 6.500 ἑγγαμίες γυναῖκες ἡλικίας 20 ἔως 50 ἐτῶν ποὺ ἐρωτήθηκαν, τὸ 37% ἀπάντησαν ὅτι κατέφυγαν στὴν ἑκτῶση. Οἱ ἑκτῶσεις στὶς ἀγροτικὰς περιοχὰς κάτω ἀπὸ 2.000 κατ. ἀνέρχονται σὲ 22%, ἔναντι 97% στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν.

Πρὸ τῆς σοβαρῆς αὐτῆς καταστάσεως, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1529/29.5.68 Ἐγκύκλιο «περὶ τοῦ κινδύνου ἐκ τῆς ὑπογεννητικότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», ἀπαυθύνει πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ τὸν καλεῖ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴν σοβαρὰ αὐτὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ ἐπιβίωσιν τοῦ ἔθνους.³

Τὸ θέμα τῆς ἑκτῶσεως δὲν ἔχει ἐξετασθῇ ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ κοινωνιολογικὰς πλευρὰς.

Σκοπὸς τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι νὰ καλύψῃ τὸ κενὸ ἐν μέρει μόνο, ἀφοῦ δὲν βασίζεται σὲ εἰδικὴ ἔρευνα ἐπὶ τῆς ἑκτῶσεως (ἡ ὁποία θὰ ἦταν ἀπαρτήσιμη γιὰ μιὰ ὁλοκληρωμένη καὶ κατὰ βάθος κατανόησιν τοῦ προβλήματος), ἀλλὰ στὰ ἀποτελέσματα μιᾶς ἐνρύτερης ἑρευνας ποὺ διεξήχθη στὸ Ἐ-

θνικὸ Κέντρο Κοινωνικῶν Ἑρευνῶν (ΕΚΚΕ) μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «Οἱ νεαρὰς οἰκογένειες»⁴ μεταξὺ Μαΐου 1971 καὶ Μαρτίου 1972.

Ἡ ἔρευνα, ποὺ τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς δείγματος προερχόταν ἀπὸ ἐξ ἑστικῶς δήμοις τῆς Τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης,⁵ ἀποσκοποῦσε στὴν ἐξέταση τῶν προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζουν τὰ νεαρὰ ζεύγη, ὅσο καὶ στὴν κοινωνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ τους ζωὴ, ὅσο καὶ στὴν συνυγικὴ καὶ τὴν οἰκογενειακὴ.

Σὲ μερικὰς ἀπὸ τὶς ἐρωτήσεις τοῦ ἐρωτηματολογίου οἱ δύο σύζυγοι ἀπαντοῦσαν προφορικὰ κι ἀπὸ κοινοῦ, ἐνῶ σὲ ἄλλες, χωριστὰ καὶ γραπτὰ.

Σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο τῆς ἑρευνας ζητήθηκε ἡ γνώμη τῶν ἐρωτωμένων γιὰ τὸ σοβαρὸ πρόβλημα τῆς ἑκτῶσεως καθὼς καὶ γιὰ τὶς μὴ παραδοσιακὰς σχέσεις συζύγων, γιὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ μέλλοντος, τῆς ἐπομένης δηλαδὴ γενιᾶς.

Συνολικὰ 366 ζεύγη ἀπάντησαν στὸ ἐρωτηματολόγιο. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι στὴν ἐρώτησιν τὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἑκτῶση, οἱ δύο σύζυγοι ἀπάντησαν χωριστὰ καὶ γραπτὰ, γιγνόντα καὶ ἔχει βασικὴ σημασία γιὰ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασία τῶν ἀπαντήσεων.

Στὸ πρῶτο τμῆμα τῆς μελέτης ἐκτίθεται ἡ γνώμη τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τοῦ δείγματος σχετικὰ μὲ τὴν ἑκτῶση. Οἱ ἀπαντήσεις διαφοροποιήθηκαν κατὰ φύλο κι ὅχι κατὰ ζεῦγος, δηλαδὴ δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δύο σύζυγοι ἔδωσαν σὰν ζεῦγος ἴδια ἡ διαφορετικὴ ἀπάντησιν.

Στὸ δεύτερο καὶ τρίτο τμῆμα τῆς μελέτης θὰ γίνῃ ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἀπαντήσεων μόνον τῶν γυναικῶν, ἀφοῦ οἱ γυναῖκες εἶναι οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμεναι.

Οἱ ἀπαντήσεις τῶν ἀνδρῶν θὰ ἐξετασθοῦν σὲ προσεχὲς ἄρθρο.

Ι. ἡ ἑκτῶση σὰν «ἀντισυλληπτικὸ» μέσο

Οἱ σύζυγοι τοῦ δείγματος τῆς ἑρευνας ἐρωτήθηκαν ἂν θὰ κατέφευγαν στὴ λύση τῆς ἑκτῶσεως, σὲ περίπτωσιν μιᾶς νέας ἐγκυμοσύνης ἀνεπιθύμητης ἀπὸ τὸ ζεῦγος. Ἡ πρότασις ποὺ τοὺς ἔγινε ἦταν ἡ ἑξῆς:

5. Πρόκειται γὰ συγκριτικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε ταυτόχρονα καὶ στὸ Βέλγιο ὅπῃ τὴ διεύθυνσι τῆς καθηγήτριας τῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Louvain, δρος Κλειῶς Πρεβελοῦ.

6. Οἱ ὁμοὶ ἦταν οἱ ἑξῆς: Ἀθηναῖοι, Περιστερίοι, Καλλιθέας, Καισαρινεῖς, Κεραισινοὶ καὶ Κορυδαλλοὶ. Σύμφωνα μὲ τοὺς ὁρους τῆς ἑρευνας, τὰ νεαρὰ ζεύγη, ποὺ ἦρθαν σὲ πρῶτο γάμο, ἔπρεπε:

α) νὰ ἔχουν ἡλικία κάτω τῶν 32 ἐτῶν, κατὰ τὸ 1971
β) νὰ μὴ ἔχουν συμπληρώσει 10 χρόνια γάμου
γ) νὰ ἔχουν τουλάχιστον ἓνα παιδί γεννημένο τὸ 1967 ἢ τὸ 1968.

Ἡ προβληματικὴ τῆς ἑρευνας, καθὼς καὶ ἡ μεθοδολογία ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν δειγματοληψία καὶ τὴ διεξαγωγὴ τῶν συνεντεύξεων, θὰ δημοσιευθοῦν ἐκτενέστερα σὲ προσεχὴ μελέτη περὶ νεαρῶν οἰκογενειῶν.

1. Βαλαώρας, Βασίλειος, Ὑπογεννητικότης τῶν Ἑλλήνων καὶ προκλητὰ ἑκτῶσεις, Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, ἔτους 1969, Ἀθῆναι 1969, σελ. 18-19.

2. Λούρος, Νικόλαος, Ἡ ἐπίπτωσις τῶν ἑκτῶσεων ἐπὶ τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος, Ἀνακοίνωσις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1967.

3. Valaoras, V., Polychronopoulos, A., Trichopoulos, D., «Greece: Postwar Experience», *Studies in Family Planning*, October 1969.

4. Ἐγκύκλιος 1529, «Περὶ τοῦ κινδύνου ἐκ τῆς ὑπογεννητικότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», Περιοδικὸν Ἐκκλησία, Νο 11-12, Ἰούnius 1968, σελ. 245.

«Εάν η γέννηση άλλου παιδιοῦ δὲν εἶναι ἐπιθυμητή, τὸ ζευγάρι ἀποφασίζει ἂν θὰ καταφύγει ἢ ὄχι στὴν ἑκτρώση».

Ἡ ἀνάλυση τῶν ἀπαντήσεων τοῦ ὅλου δείγματος, ἀνεξαρτήτως φύλου, ἀποδεικνύει μία ἀξιοπρόσεκτη διαφορά γνώμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. *Ἐάν ἡ γέννηση ἄλλου παιδιοῦ δὲν εἶναι ἐπιθυμητή, τὸ ζευγάρι ἀποφασίζει ἂν θὰ καταφύγει ἢ ὄχι στὴν ἑκτρώση*

	N	%	
Συμφωνῶν ἀπόλυτα	237	34,8	54,6%
Μᾶλλον συμφωνῶ	135	19,8	
Μᾶλλον διαφωνῶ	85	12,5	37,9%
Διαφωνῶν ἀπόλυτα	173	25,4	
Δὲν μπορῶ νὰ ἀποφασίσω	51	7,5	
Σύνολο	681*	100,0	

* Δὲν ἔχουν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὰ χωρὶς ἀπάντηση ἐρωτηματολόγια.

Ὅπως φαίνεται καὶ στὸν πίνακα, οἱ ἐρωτώμενοι ἀποτελοῦν βασικά δύο ὁμάδες:

Στὴν πρώτη ἀνήκουν αὐτοὶ ποὺ συγκατατίθενται ἀπόλυτα ἢ ἐν μέρει στὴν ἑκτρώση καὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφία: 54,6%. Ἡ δευτέρη ὁμάδα περιλαμβάνει ὅσους διαφωνοῦν, εἴτε ἀπόλυτα, εἴτε ἐν μέρει, μετὰ τὴν ἑκτρώση. Αὐτοὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ 37,9% τοῦ δείγματος.

Τὸ μικρὸ σχετικὰ ποσοστὸ τῶν ἀναποφάσιστων (7,5%) εἶναι ἐνδεικτικὸ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ νεαρὰ ζεῦγη τῆς περιοχῆς Ἀθηνῶν-Πειραιῶς ἔχουν ἥδη πάρει μιὰ ὀριστικὴ θέση (εἴτε θετική, εἴτε ἀρνητική) ἐναντὶ τοῦ θέματος τῆς ἐκτρώσεως. Οἱ ἐρωτώμενοι ποὺ συμφωνοῦν ἢ διαφωνοῦν ἀπόλυτα, δηλαδὴ ἔχουν ἥδη σχηματίσει σαφὴ γνώμη ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ἐκτρώσεως, ἀντιπροσωπεύουν ἀντίστοιχα 34,8% καὶ 25,4% ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ διστάζουν ἀντιπροσωπεύουν 19,8% καὶ 12,5% ἀντίστοιχα. Ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν διστακτικῶν μετὰ συνολικὸ ποσοστὸ 32,3%, ἂν καὶ φαίνεται νὰ προβληματίζεται ἀπὸ τὸ θέμα, ὅσο δὲν παίρνει ξεκαθαρισμένη στάση ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ἐκτρώσεως.

Ἐπειδὴ ἡ ἑκτρώση δίνει πρακτικὰ ἀποτελέσματα στὰ προχωρημένα στάδια κνήσεως, κατὰ τὸν καθηγητὴ Βαλαώρα χρησιμοποιεῖται σὰν ἀντισυλληπτικὸ μέτρο: «Αἰ προκληθεὶς ἐκτρώσεις δὲν ἀποτελοῦν τὸ μόνον μέσον, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ σημεριναὶ Ἑλληνίδες καταφεύγουν διὰ τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων των. Ἐν τῇ πραγματικότητι, ἄλλα ἀντισυλληπτικὰ μέτρα λαμβάνονται ἐξ ἴσου ἢ ἐνίοτε συχνότερον τῶν ἐκτρώσεων, τουλάχιστον κατὰ τὰ ἀρχικὰ στάδια τῆς ἀναπαραγωγικῆς τῶν συζύγων δραστηριότητος. Μόνον ἀργότερον, ὅταν οἱ γονεῖς ἀπογοητευθοῦν ἀπὸ τὴν μερικὴν ἢ ὀλικὴν ἀποτυχίαν τῶν ἄλλων μέτρων τὰ ζεῦγη στρέφονται, ὁλοκρῶν καὶ περισσότερον, πρὸς ἐκεῖνο τῆς βίαιας

διακοπῆς τῆς κνήσεως μέτρον, ὅπου λαμβάνει τότε προτεραιότητα ἐναντὶ πάσης ἄλλης ἀντισυλληπτικῆς μεθόδου».¹

Σύμφωνα μετὰ τὰ πορίσματα μιᾶς συγκριτικῆς ἐρευνας ποὺ ἐγίνε στὴ Γαλλία, ἡ ἑκτρώση χρησιμοποιεῖται σὰν ἀντισυλληπτικὸ μέτρο, ὅταν ὁ οἰκογενειακὸς προγραμματισμὸς εἶναι ἀνύπαρκτος, καὶ ὅταν τὰ νεαρὰ ζεῦγη δὲν μποροῦν νὰ καταφύγουν στὴν ἀπρηχαιωμένους μεθόδους, ὅπως ἡ διακεκομμένη συνουσία.² Στὴν ἴδια ἐρευνα ἀναφέρεται χαρακτηριστικὰ ὅτι: «σὲ χώρες ὅπου τὰ ἀντισυλληπτικὰ μέτρα δὲν ἐφαρμόζονται ἢ ἐφαρμόζονται ἑλλιπῶς, ἡ ἑκτρώση ἀποτελεῖ τὴν εὐκολὴν λύσιν γιὰ τὰ ζευγάρια ποὺ δὲν ἔδωσαν τὴ δέουσα προσοχὴ στὸ θέμα τῆς γονιμότητός τους».³

Διαχωρισμὸς κατὰ φύλο

Ὅπως φαίνεται στὸν πίνακα 2, δὲν ὑπάρχουν βασικὲς διαφορὲς μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν στὴ θέση ποὺ παίρνουν (ἀρνητικὴ ἢ θετικὴ) ἐναντὶ τῆς ἐκτρώσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἐκπλήσσει γιὰ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

	Ἄνδρες N	%	Γυναῖκες N	%
Συμφωνῶν ἀπόλυτα	120	35,1	117	34,4
Μᾶλλον συμφωνῶ	65	19,1	70	20,6
Μᾶλλον διαφωνῶ	45	13,2	40	11,8
Διαφωνῶν ἀπόλυτα	83	24,4	90	26,5
Δὲν μπορῶ νὰ ἀποφασίσω	28	8,2	23	6,2
Σύνολο	341	100,0	340	100,0

φυσικὸ ἦταν νὰ ὑπάρχει διαφορά στὶς ἀπαντήσεις τῶν δύο φύλων, δεδομένου ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἐκτρώσεως, πέραν τῆς εὐρύτερης δημογραφικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς σημασίας του, ἀπασχολεῖ διαφορετικὰ τοὺς ἄνδρες καὶ τὶς γυναῖκες. Ἐπὶ πλέον στὴν Ἑλλάδα οἱ ποινικὲς ἐπιπτώσεις ποὺ συνεπάγεται ἡ ἑκτρώση βαρύνουν κυρίως τὴ γυναῖκα.⁴

Σύμφωνα μετὰ τὴ συγκριτικὴ ἐρευνα ποὺ ἐγίνε καὶ στὸ Βέλγιο, τὸ ποσοστὸ τῶν ἀνδρῶν ποὺ τάσσεται ὑπὲρ

1. Βαλαώρας, Βασίλειος, *Ἐργογεννητικὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ προκληθεὶς ἐκτρώσεις*, Ἀνάπτυξιν ἐκ τῶν Πρακτικῶν Ἰατρικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1969, σελ. 26 (ἡ ὑπογράμμιση δικῆς μας).

2. Rapport d'INED, «La situation démographique de la France en 1972», *Population*, No 6, 1973, σελ. 1054.

3. Rapport d'INED, «La situation démographique de la France en 1972», *Population*, No 6, σελ. 1056 (ἡ ὑπογράμμιση δικῆς μας).

4. Ὁ Ποινικὸς Κώδις (Γ.Α. Βαβαρέτου, *Ποινικὸς Κώδις*, Ἀθῆναι 1970) στὸ ἀρθρὸ 303-1 ἀναφέρει ὅτι «Ἐγκυος, ἥτις ἐκ προθέσεως ἀποκτείνει δι' ἐκτρώσεως ἢ κατ' ἄλλον τρόπον τὸ παρ' αὐτῆς κυοφορούμενον ἢ ἐπιτρέπει εἰς ἄλλον νὰ πράξῃ τοῦτο, τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως μέχρι τριῶν ἐτῶν».

τῆς ἐκτρώσεως εἶναι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἀντίθετα ἀπὸ ὅτι συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα, τὸ ποσοστὸ τῶν ἐρωτηθέντων Βέλγων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ποὺ ἀποδέχονται τὴν ἐκτρώση εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὸ ποσοστὸ αὐτῶν ποὺ ἀντιτίθενται.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2α. Συγκριτικὲς γνώμες ἐπὶ τῶν ἐκτρώσεων — Ποσοστιαῖος διαχωρισμὸς κατὰ φύλο

	Ἄνδρες		Γυναῖκες	
	Ἑλλάς	Βέλγιον	Ἑλλάς	Βέλγιον
	%	%	%	%
Συμφωνῶν ἀπόλυτα ἢ μᾶλλον συμφωνῶν	54,2	39,5	55,0	28,8
Διαφωνῶν ἀπόλυτα ἢ μᾶλλον διαφωνῶν	37,6	51,9	38,3	63,0
Δὲν μπορῶ ν' ἀποφασίσω	8,2	8,3	6,7	7,9
Χωρὶς ἀπάντηση	—	0,3	—	0,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή ἡ: Presvelou, C., Brutus, A., et Canivet, B., «L'avortement dans la vie du couple», *Recherches Sociologiques*, No 1, juin 1972, σελ. 147.

Ἡ σύμπτωση ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων ἀντιλήψεων ποὺ παρατηρεῖται στὸ ἐλληνικὸ δείγμα καθὼς καὶ τὸ ὑψηλὸ ποσοστὸ τῶν καταφατικῶν ἀπαντήσεων πρέπει νὰ τυχόν ἰδιαίτερης μελέτης καὶ ἀναλύσεως. Ἡ μέχρι στιγμῆς ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων τῆς ἔρευνας δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀποδώσουμε τὴν ταύτιση αὐτῆς τῶν ἀπόψεων (ποὺ εἶναι σημαντικὴ, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι ὁ κάθε σύζυγος ἀπάντησε γραπτὰ καὶ χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ τὸν σύντροφό του) στὴν πλήρη συζυγικὴ σύμνοια καὶ κατανόηση. Ἡ ἐξήγηση πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἄλλοῦ.

Στὸν τόπο μας δὲν εἶναι ὅλοι κατὰλληλα προετοιμασμένοι γιὰ τὴ δημιουργία οἰκογένειας οὔτε καὶ καταρτισμένοι σχετικὰ μετὰ τὴν τεκνογονία. Ἀλλὰ στὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἐπανεέλθουμε ἀργότερα.

II. ἡ στάση τῶν γυναικῶν ἔναντι τῆς ἐκτρώσεως

Κατωτέρω ἐξετάζονται οἱ ἀπαντήσεις τῶν γυναικῶν σὲ σχέση μετὰ τὴν ἡλικία τους, τὸν ἀριθμὸ τῶν παιδιῶν τους, τὸ ἐπίπεδο μορφώσεως, τὴν ἐπαγγελματικὴν τους δραστηριότητα καὶ τὴς οἰκονομικῆς δυσκολίας, καὶ αὐτὸ γιὰ τὸ θέμα τῆς ἐκτρώσεως ἀφορὰ ἄμεσα τὴν γυναῖκα.

Ἡ ἡλικία τῆς νεαρῆς μητέρας

Ἀπὸ τὸν πίνακα 3 ἀποδεικνύεται ὅτι, μετὰ τὴν πάροδο τῆς ἡλικίας, τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν ποὺ τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἐκτρώσεως μειώνεται σημαντικὰ,

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Γνώμη γιὰ τὴν ἐκτρώση	Κατηγορίες ἡλικιῶν						Σύνολο	
	21	25	25	29	≥ 29		N	%
	N	%	N	%	N	%	N	%
Θετικὴ	71	64,6	82	58,2	34	51,5	187	59,0
Ἀρνητικὴ	39	35,4	59	41,8	32	48,5	130	41,0
Σύνολο	110	100,0	141	100,0	66	100,0	317	100,0
	(34,7%)		(44,5%)		(20,8%)		(100%)	

ἐνῶ ἀντίστοιχα αὐξάνει τὸ ποσοστὸ ἐκείνων ποὺ τὴν ἀποδοκιμάζουν.

Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι στὴν κατηγορία τῶν νεαρῶν γυναικῶν (ἡλικίας μετὰ 21 καὶ κάτω τῶν 25 ἐτῶν) ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἕνα τρίτο τοῦ δείγματος (34,7%), δύο γυναῖκες στὶς τρεῖς (64,6%) συμφωνοῦν ἀπόλυτα ἢ ἐν μέρει μετὰ τὴν πρόταση, ἐνῶ μετὰ 29 ἐτῶν) μόνο μιὰ γυναῖκα στὶς δύο (51,5%) συμφωνεῖ ἀκόμη. Ἀντίθετα, τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν ποὺ διαφωνεῖ αὐξάνει βαθμιαία μετὰ τὴν ἡλικία καὶ ἀντιπροσωπεύει 35,4% στὶς νεώτερες ἔναντι 48,5% στὶς πιὸ ἡλικιωμένες.

Ἡ γνώμη, θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ, ποὺ ἐκφράζει ἡ γυναῖκα ὅταν τῆς τίθεται ἐρώτηση πάνω στὸ θέμα τῆς ἐκτρώσεως, εἶναι, ὅπως βλέπουμε, σχετικὴ μετὰ τὴν ἡλικία τῆς καὶ τὸ συγκεκριμένο κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ περιβάλλον τῆς. Οἱ νεώτερες, ποὺ βρίσκονται στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀναπαραγωγικοῦ τους κύκλου, δὲν ἀπορρίπτουν ἀσυνήτητὴ τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἐκτρώσεως. Ἀντίθετα, οἱ μεγαλύτερες (29 ἐτῶν καὶ ἄνω) φαίνονται νὰ ἀντιμετωπίζουν πιὸ ψύχραιμα τὴν πιθανὴ ἀύξηση τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειάς τους.

Ὁ ἀριθμὸς παιδιῶν κατὰ οἰκογένεια

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Γνώμη γιὰ τὴν ἐκτρώση	Ἀριθμὸς παιδιῶν						Σύνολο	
	Ἔνα παιδί	Δύο παιδιά	Τρία παιδιά				N	%
	N	%	N	%	N	%	N	%
Θετικὴ	63	55,8	118	61,8	6	42,2	187	59,0
Ἀρνητικὴ	50	44,2	73	38,2	7	53,8	130	41,0
Σύνολο	113	100,0	191	100,0	13	100,0	317	100,0
	(35,6%)		(60,3%)		(4,1%)		(100%)	

Εἶναι ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὸ δείγμα ποὺ ἀπάντησε στὴν ἐρώτηση μόνον 13 νέες μητέρες (4,1%) ἔχουν τρία παιδιά, 60,3% ἔχουν δύο, ἐνῶ 35,6% ἕνα παιδί. Φαίνεται πὺς οἱ οἰκογένειες τῆς ἔρευνας, ἀφοῦ εἶναι καὶ νεαρές, δὲν ἔχουν ἀκόμη ὀλοκληρώσει τὸν κύκλο τεκνογονίας τους. Ὅμως ἡ τάση πρὸς ὑπογεννητικότητα, ποὺ παρατηρεῖται σὲ ὁλόκληρὴ τὴ χώρα, κάνει τὸν ἐρευνῆτὴ νὰ ὑπο-

θέση ότι ο έπιθυμητός αριθμός παιδιών έχει ήδη συμπληρωθεί για το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων οικογενειών με αποτέλεσμα να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια προς αποφυγή μιάς επιπρόσθετης μελλοντικής κώσεως.

Τα στοιχεία του πίνακα 4 μάλλον ενισχύουν αυτή την άποψη. Βλέπουμε πράγματι ότι το ποσοστό γυναικών που συμφωνούν με την πρόταση περί εκτρώσεως αυξάνει με τον αριθμό παιδιών στις δυο πρώτες κατηγορίες γυναικών που έχουν ένα ή δυο παιδιά: αντίστοιχα 55,8% και 61,8%. 'Αξιοπρόσεκτο όμως είναι και το γεγονός ότι το ποσοστό μητέρων τριών παιδιών που συμφωνούν με την πρόταση ελαττώνεται (46,2%) αντί να αυξάνει. 'Ο μικρός αριθμός μητέρων που ανήκουν σ'αυτή την κατηγορία (13 μητέρες: σέ γενικό σύνολο 317) καθιστά αδύνατη την περαιτέρω ανάλυση των απαντήσεων που έδωσαν. Μπορεί όμως να λεχθεί, σάν υπόθεση, ότι μερικές μητέρες τριών παιδιών ανήκουν στην κατηγορία των γυναικών που λόγω παραδοσιακών και θρησκευτικών πεποιθήσεων αποκρούουν την έκτρωση πολύ περισσότερο από ό,τι οι δυο άλλες κατηγορίες νέων μητέρων.

Το επίπεδο μορφώσεως

Συνεχίζοντας την ανάλυση των στοιχείων της μελέτης είναι σκόπιμο να εξετάσουμε τις γνώμες των έρωτωμένων γυναικών σέ σχέση με το επίπεδο μορφώσεώς τους.

Από τον πίνακα 5 προκύπτει ότι μιά στις δυο έρωτώμενες γυναίκες (50,0%) είναι άποφοιτες Δημοτικού Σχολείου, ενώ 7,3% άπεφοίτησαν από 'Ανώτερες Σχολές. Το υπόλοιπο δείγμα αποτελείται από γυναίκες που έχουν τελειώσει τις τρεις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου (15,5%) και από άποφοιτες Γυμνασίου (27,2%). Το ποσοστό των γυναικών που αποδέχονται την έκτρωση παραμένει υψηλό και στά τέσσερα επίπεδα μορφώσεως του δείγματος, αλλά η διαφοροποίηση των ποσοστών δεν ακολουθεί αυτήν του επιπέδου μορφώσεως. Παρατηρούμε ότι το χαμηλότερο ποσοστό αποδοχής (56,0%) το κατέχουν οι άποφοιτοι Δημοτικού Σχολείου, ενώ

το υψηλότερο (67,3%) οι άποφοιτοι των τριών πρώτων τάξεων του Γυμνασίου.

'Η θετική σχέση που έχει παρατηρηθεί έπανελημμένες μεταξύ του επιπέδου μορφώσεως της γυναίκας και της έλευθεροποιήσεως της σέ άλλους τομείς της οικογενειακής ζωής (κατανομή έξουσίας μεταξύ των δύο συζύγων, ενδιαφέρον για την εργασία της κτλ.)¹ δεν επιβεβαιώνεται εδώ.

'Η σχετική επιφύλαξη των καλλιεργημένων γυναικών στο θέμα της εκτρώσεως σέ αντίθεση με τις γυναίκες μετρίως μορφωτικού επιπέδου (άποφοιτες των τριών πρώτων τάξεων του Γυμνασίου) οφείλεται στο γεγονός ότι οι πρώτες όχι μόνο έχουν μεγαλύτερη επίγνωση της σοβαρής αναταραχής που υφίσταται ο γυναικείος οργανισμός κατά την έκτρωση, αλλά επί πλέον είναι πληροφορημένες σχετικά με τη χρήση των αντισυλληπτικών.²

Το υψηλό ποσοστό γυναικών μετρίου μορφωτικού επιπέδου (τρεις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου), που τάσσεται υπέρ της εκτρώσεως, δύσκολα εξηγείται. 'Ισως να πρόκειται για ύποσύνολο γυναικών που προκειμένου να επιτύχουν βελτίωση των συνθηκών της οικογενειακής και κοινωνικής τους ζωής απο-

1. Presvelou, Clio, *La sociologie de la consommation familiale*, Bruxelles, Les ed. Vie Ouvrière, 1968, pp. 44-52.

2. Σχετικά με τις επιπτώσεις που έχει για τον ανθρώπινο οργανισμό η έκτρωση, βλ. μεταξύ άλλων, D. Callahan, *Abortion: Law, Choice and Morality*, New York, Collier Macmillan (2 ed.), 1970. 'Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαβεβαιώσεις πώς η νόμιμη έκτρωση είναι μιά επέμβαση ακίνδυνη, προέρχονται από έπιστήμονες που οι χώρες τους δεν αναγνωρίζουν τη νόμιμη έκτρωση, ενώ τους κινδύνους τους έπισημαίνουν έπιστήμονες στις χώρες των οποίων η έκτρωση δεν απαγορεύεται.

'Αναφορικά με τις ψυχολογικές επιπτώσεις που έχει η έκτρωση στον οργανισμό, βλ. μεταξύ άλλων: J. M. van Hobst, «Contexte et quelques psychologiques et psychopathologiques de l'avortement», *Sexologie*, No 1, σ. 23, M. Ekblad, «Induced Abortion on Psychiatric Grounds: A follow up study of 479 Women», *Acta Psychiatrica and Neurologica Scandinavica*, suppl. 99-102 (1955), σ. 3-238. Βέβαια, η σημασία που αποδίδουν οι συγγραφείς στις επιπτώσεις αυτές εξαρτάται από τη θέση που παίρνουν (θετική ή αρνητική) έναντι της εκτρώσεως. Βλ. επίσης D. Callahan, *op. cit.*, σ. 67-71, 260-263. Γενικά, έχει διαπιστωθεί ότι οι ψυχολογικές επιπτώσεις είναι πολύ σοβαρές, όταν η έκτρωση δεν δικαιολογείται ή όταν η γυναίκα έχει ύποστη πίεσεις από το περιβάλλον της.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Γνώμη για την έκτρωση	Δημοτικό		Επίπεδο μορφώσεως των γυναικών						Σύνολο	
	N	%	Γυμνάσιο (τρεις πρώτες τάξεις)		Γυμνάσιο (τρεις τελευταίες τάξεις, 'Απολυτήριο)		'Ανώτερη ή 'Ανώτατη 'Εκπαίδευση		N	%
Θετική	89	56,0	33	67,3	51	59,3	14	60,9	187	59,0
'Αρνητική	70	44,0	16	32,7	35	40,7	9	39,1	130	41,0
Σύνολο	159	100,0	49	100,0	86	100,0	23	100,0	317	100,0
		(50,0%)		(15,5%)		(27,2%)		(7,3%)		(100%)

φασίζουν να άρκεσθουν σε ένα, το πολύ δύο, παιδιά τα οποία προτίθενται να μορφώσουν με «κάθε θυσία» μιά κι αυτές δεν μπόρεσαν να σπουδάσουν. Ίσως πάλι ή ήμimάθεια των γυναικών αυτών τους έδimoύργησε την εντύπωση ότι ή μειωμένη γεννητικότητα θά τους εξασφάλιζε κάποια χειραφέτηση κι ότι θά τις προστάτανε από τις οικονομικές και κοινωνικές αντιξοότητες.

Τό ύψηλότερο ποσοστό των γυναικών που άπορρίπτουν την έκτρωση έχει μόρφωση επιπέδου Δημοτικού Σχολείου. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και άλλες έρευνες.¹

Η επαγγελματική δραστηριότητα των γυναικών

Από τις 317 νέες γυναίκες του δείγματος τό ένα πέμπτο μόνον (20,2%) άσκει κάποιο επαγγελματι και άπ' αυτές μόνον 13,9% έχουν πλήρη επαγγελματική άπασχόληση. Η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών (79,8%) άσχολείται με τά οικιακά. Τά άποτελέσματα αυτά είναι άντιπροσωπευτικά της οικονομικής συμμετοχής της Έλληνίδας της περιφέρειάς πρωτευούσης στην έθνικη παραγωγή.²

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Γνώμη για την έκτρωση	Επαγγελματική δραστηριότητα των γυναικών					
	Πλήρης		Μερική		Χωρίς	
	N	%	N	%	N	%
Θετική	23	52,3	12	60,0	152	60,1
Άρνητική	21	47,7	8	40,0	101	39,9
Σύνολο	44	100,0	20	100,0	253	100,0
	(13,9%)		(6,3%)		(79,8%)	(100%)

Σύμφωνα με τόν παραπάνω πίνακα, οί έρωτώμενες άποτελούν δύο ομάδες, άνάλογα με τη θέση που παίρνουν έναντι της έκτρώσεως. Η πρώτη ομάδα

1. Βλ. μεταξύ άλλων, Bardin, Panos, «Abortion and Public Opinion. A Research Note», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 34, No 1, 1972: 111. Άπό μία έρευνα που διεξήγαγε στις ΗΠΑ ό συγγραφέας προκύπτει ότι κατά της έκτρώσεως έχουν ταχθή κυρίως άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

2. Όπως έχει ήδη άναφερθή, τό δείγμα της έρευνας προέρχεται από την Περιφέρεια Πρωτευούσης. Τά στοιχεία για τόν οικονομικά ένεργό γυναικείο πληθυσμό (Στοιχεία της Έθνικής Στατιστικής Έγγραφείας της Έλλάδος-Άπογραφή πληθυσμού 1971) είναι τά έξης:

Περιφέρεια πρωτευούσης - Θήλεις		
Σύνολο πληθυσμού ηλικίας 10 ετών και άνω	Οικονομικά ένεργος πληθυσμός	Οικονομικά μη ένεργος πληθυσμός
1.119.888	224.260	895.628
	20%	80%

άποτελείται από εργαζόμενες με πλήρες ώρARIO εργασίας. Η άλλη άποτελείται από εργαζόμενες με μειωμένο ώρARIO εργασίας, καθώς και από μη εργαζόμενες.

Τό ποσοστό γυναικών που άποδέχονται την έκτρωση είναι άντιστρόφως άνάλογο με την επαγγελματική τους δραστηριότητα: 52,3% της ομάδος των εργαζομένων γυναικών με πλήρες ώρARIO, έναντι 60,0% των γυναικών της άλλης ομάδος.

Πολλοί έρευνηται συσχετίζουν την έξωοικογενειακή εργασία της γυναίκας με τόν μειωμένο άριθμό παιδιών.

Μ' αυτά τά δεδομένα και άφου έχει άποδειχθή ότι ή έκτρωση χρησιμοποιείται σάν άντισυλληπτικό μέτρο, θά ήταν φυσικό οί εργαζόμενες με πλήρες ώρARIO να καταφεύγουν στην έκτρωση πολύ περισσότερο από τις εργαζόμενες με μειωμένο ώρARIO και τις μη εργαζόμενες. Όστόσο, άπό την έρευνα διαπιστώνεται τό άντίθετο. Η έξήγηση βασίζεται στη νοοτροπία των εργαζομένων μητέρων. Στις οικογένειες όπου και οί δύο σύζυγοι εργάζονται δημιουργούνται κοινωνιολογικές προϋποθέσεις άρνητικές προς την έκτρωση: ευρύτερη συζήτηση και κατανόηση μεταξύ των συζύγων γύρω άπό τόν προγραμματισμό τεκνογονίας, όρθώτερες και πιο όλοκληρμένες πληροφορίες που έχει ή εργαζόμενη μητέρα σχετικά με τη χρησιμοποίηση άντισυλληπτικών μέτρων.

Οικονομικές δυσκολίες της οικογένειας

Μέσα στά πλαίσια της έρευνας, εξέτάζουμε έάν οί έρωτώμενες συναντούν ή όχι οικονομικές δυσκολίες. Η άπάντησή τους ταυτίζεται με τη θέση που παίρνουν έναντι της έκτρώσεως.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Γνώμη για την έκτρωση	Οικονομικές δυσκολίες των έρωτωμένων					
	Πολύ συχνά		Πότε - πότε		Σπάνια ή ποτέ	
	N	%	N	%	N	%
Θετική	88	59,0	61	56,0	38	64,4
Άρνητική	61	41,0	48	44,0	21	35,6
Σύνολο	149	100,0	109	100,0	59	100,0
	(47,0%)		(34,4%)		(18,6%)	(100%)

Τό ποσοστό των γυναικών που δηλώνουν ότι έχουν οικονομικές δυσκολίες είναι ιδιαίτερα αύξημένο (49%, δηλαδή μία γυναίκα στις δύο), ενώ έκαίνες που δεν συναντούν ποτέ, ή που σπάνια συναντούν, τέτοιας φύσεως δυσκολίες άποτελούν τό 13,3%, δηλαδή μία γυναίκα στις 10. Ό όρος «οικονομική δυσκολία» δεν βασίζεται σε άντικειμενικούς

οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες ευημερίας. Δεδομένου όμως ότι το 50% των γυναικών του δείγματος είναι απόφοιτες του Δημοτικού Σχολείου (βλ. πίν. 5) και 79,8% δηλώνουν ότι ασχολούνται μόνον με τα οικιακά (βλ. πίν. 6), καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το δείγμα δεν αντιπροσωπεύει τις ανώτερες οικονομικές τάξεις.

Αν και θα ήταν φυσική μιὰ αντιστροφή ανάλογη τάση μεταξύ της οικονομικής μεταβλητής και της στάσεως των γυναικών έναντι της εκτρώσεως, ωστόσο ο πίνακας 7 αποδεικνύει το αντίθετο. Το ποσοστό των γυναικών που δηλώνουν ότι σπάνια συναντούν ή ότι δεν συναντούν σχεδόν ποτέ οικονομικές δυσκολίες και που τάσσονται υπέρ της εκτρώσεως, ανέρχεται σε 64,4%, ενώ το ποσοστό των γυναικών που συναντούν πολύ συχνά ή συχνά οικονομικές δυσκολίες και που δέχονται την έκτρωση, πέφτει σε 59,0%.

Γενικά, από την ανάλυση του πίνακα 7 καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η οικονομική κατάσταση των ερωτωμένων δεν επηρεάζει αισθητά τη γνώμη τους υπέρ ή κατά της εκτρώσεως.

III. γνώμες για την έκτρωση βάσει των δεδομένων της σεξουαλικής, συζυγικής και οικογενειακής ζωής

Στο τρίτο και τελευταίο τμήμα της μελέτης μας εξετάζονται οι απόψεις των ερωτωμένων σχετικά με τη σεξουαλική, συζυγική και οικογενειακή τους ζωή.

Χρησιμοποίηση αντισυλληπτικών μέτρων

Ο πίνακας 8 παρουσιάζει τις απόψεις των γυναικών σχετικά με τη χρησιμοποίηση των αντισυλληπτικών μέτρων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Έάν η γέννηση παιδιού δεν είναι επιθυμητή, δικαιολογείται ή εφαρμογή κάθε αντισυλληπτικού μέτρου

Εφαρμογή κάθε αντισυλληπτικού μέτρου	Γνώμη για την έκτρωση			
	Θετική N %	Αρνητική N %	Σύνολο N %	
Συμφωνώ απόλυτα ή μάλλον συμφωνώ	167 89,3	67 51,5	234 73,8	
Δεν μπορώ ν' αποφασίσω	6 3,2	7 5,4	13 4,1	
Μάλλον διαφωνώ ή διαφωνώ έντελώς	14 7,5	56 43,1	70 22,1	
Σύνολο	187 100,0	130 100,0	317 100,0	

Παρατηρούμε κατ' αρχήν, ότι επί του συνολικού δείγματος 73,8% των γυναικών συμφωνούν με την εφαρμογή κάθε αντισυλληπτικού μέτρου, σε περίπτωση ανεπιθύμητης νέας κύησης, ενώ μόνον 22,1% διαφωνούν. Το ποσοστό των ερωτωμένων, που συμ-

φωνούν με τη χρήση αντισυλληπτικών μέτρων, είναι αρκετά μεγάλο εν σχέσει με το ποσοστό των γυναικών που δέχονται την έκτρωση (55%, πίν. 2). Αυτό βέβαια είναι φυσικό, αφού η χρησιμοποίηση αντισυλληπτικών δεν έχει τις νομικές, ήθικες και ψυχολογικές επιπτώσεις και κυρώσεις που έχει η έκτρωση.

Οι ερωτήσεις όμως της έρευνας βρίσκονται σε συνάρτηση με το πρόβλημα του οικογενειακού προγραμματισμού, ο οποίος βέβαια προϋποθέτει όχι μόνο γνώσεις, αλλά και όρθη πρακτική εφαρμογή των αντισυλληπτικών μέτρων, αφού, όπως ήδη τονίστηκε, οι γυναίκες καταφεύγουν στην έκτρωση σε έσχατη ανάγκη.

Αυτό επιβεβαιώνεται και από τον πίνακα 8, στον οποίο παρατηρούμε ότι 9 γυναίκες στις 10 (89,3%), που είναι υπέρ της εκτρώσεως, είναι και υπέρ της εφαρμογής κάθε αντισυλληπτικού μέτρου.

Ο πίνακας περιλαμβάνει μιὰ δεύτερη κατηγορία ερωτωμένων που, αν και αντίθετη προς την έκτρωση, συμφωνεί με την εφαρμογή των αντισυλληπτικών μέτρων σε ποσοστό 51,5%, διαφωνεί δε σε ποσοστό 43,1%. Η δεύτερη αυτή κατηγορία γυναικών υποδιαιρείται σε δυο ομάδες:

- α) σ' εκείνη που πιστεύει ότι η σύλληψη πρέπει ν' αποφευχθεί με τη χρησιμοποίηση αντισυλληπτικών μέσων και όχι με τη διακοπή της κύησης.
- β) σ' εκείνη που αντιτίθεται όχι μόνο προς την έκτρωση αλλά και προς την εφαρμογή κάθε αντισυλληπτικού μέτρου: 56 γυναίκες στις 317 (δηλαδή 17,6% του συνολικού δείγματος) παίρνουν αυτή τη θέση. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον—από κοινωνιολογικής και δημογραφικής πλευράς—υποσύνολο, το οποίο άνωθεί ή και καταδικάζει την αντισυλληπτική νοοτροπία που επικρατεί. Η ποιοτική ανάλυση αυτού του υποδείγματος θα είχε σαν αποτέλεσμα ίσως μιὰ εις βάθος κατανόηση των κοινωνιολογικών μηχανισμών από τους οποίους εξαρτάται η διατήρηση και η διάδοση της τεκνογονικής νοοτροπίας, τα δε συμπεράσματα θα ώδηγούσαν στη δημιουργία μιᾶς σωστής δημογραφικής πολιτικής.

Προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις

Στον πίνακα που ακολουθεί συσχετίζονται οι γνώμες των ερωτωμένων για την έκτρωση, με τις απόψεις για τις προ του γάμου σεξουαλικές σχέσεις.

Από τη μελέτη του πίνακα προκύπτει ότι 44,1% των ερωτωμένων γυναικών αναγνωρίζουν ότι είχαν προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις. Αυτό δίνει μιὰ σαφή εικόνα του βαθμού διαδόσεως των προγαμιαίων σεξουαλικών σχέσεων μεταξύ των συμμετινών νέων ζευγαριών.

Έπειδή στον ελληνικό χώρο οι νέες κοπέλλες, όταν έχουν προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις, υφί-

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Σεξουαλικές σχέσεις πριν από τον γάμο και γνώμη για την έκτρωση

Σεξουαλικές σχέσεις πριν από τον γάμο	Γνώμη για την έκτρωση					
	Θετική		Άρνητική		Σύνολο απαντήσεων περί σεξουαλικών σχέσεων	
	N	%	N	%	N	%
Ναι	91	49,5	49	36,8	140	44,1
Όχι	93	50,5	81	61,0	174	55,0
Χωρίς απάντηση	3	2,2	—	—	3	0,9
Σύνολο	187	100,0	130	100,0	317	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 9α. Σεξουαλικές σχέσεις πριν από τον γάμο και γνώμη για την έκτρωση

βελγική έρευνα (Δείγμα 406 οίκ.)

Σεξουαλικές σχέσεις πριν από τον γάμο	Γνώμη για την έκτρωση					
	Θετική		Άρνητική		Σύνολο απαντήσεων περί σεξουαλικών σχέσεων	
	N	%	N	%	N	%
Ναι	69	82,2	104	55,5	173	64,5
Όχι	15	17,8	78	42,4	93	34,7
Χωρίς απάντηση	0	0,0	2	1,1	—	—
Σύνολο	84	100,0	184	100,0	268	100,0

x²=16,5, dl=1 p<.001

Πηγή: Presvelou, C., Brutus, A., et Canivet, B., «L'avortement dans la vie du couple», Recherches Sociologiques, No 1, juin 1972, σελ. 156.

στανται αυστηρή κριτική, θά ήταν φυσικό να παρουσιάζουν λόγω αντιδράσεως νεοτεριστικές τάσεις και αντιλήψεις. Τα αποτελέσματα του πίνακα 9, όμως, δεν το αποδεικνύουν αυτό.

Πράγματι η ποσοστιαία δομή των απαντήσεων εκείνων που αποδέχονται ή εκείνων που αρνούνται την έκτρωση, δεν μεταβάλλεται καθόλου με την

έμπειρία ή άπειρία σεξουαλικών προγαμίων σχέσεων (υπέρ: 49,5% και 50,5% αντίστοιχα).

Αξίζει να αναφερθεί ότι στο βελγικό δείγμα, όπως φαίνεται από τον πίνακα 9α, μεταξύ των γυναικών που συμφωνούν με την πρόταση περί εκτρώσεως, 82,2% δηλώνουν ότι είχαν προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις και 17,8% ότι δεν είχαν (έναντι 49,5% και 50,5% στις αντίστοιχες κατηγορίες του ελληνικού δείγματος).

Αντιλήψεις περί διαζυγίου και συζυγικής συμβιώσεως

Από τα νεαρά ζευγάρια του δείγματος ζητήθηκε να πάρουν θέση έναντι του διαζυγίου (1η πρόταση), της άρνησεως τεκνογονίας (2η πρόταση) και της εξωγαμιαίας συμβιώσεως (3η πρόταση). Βέβαια τα θέματα αυτά ξεφεύγουν από τα πλαίσια της παραδοσιακής δομής της οικογένειας, αλλά τον τελευταίο καιρό έχουν γίνει αντικείμενο πολλών συζητήσεων και έχουν διαδοθεί με τα μέσα ενημερώσεως.

Για τον λόγο αυτό, θά πρέπει να επαληθεύσουμε ξανά την πιθανή σχέση μεταξύ θετικής στάσεως έναντι της εκτρώσεως άφ' ενός και άλλων νεοτεριστικών, προοδευτικών, πρωτοποριακών ιδεών που άφορούν την οικογένεια σαν θεσμό, άφ' ετέρου.

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των διαζυγίων παρουσιάζεται αυξημένος στην Ελλάδα, ή «γενίκευση» του δεν γίνεται αποδεκτή εκ μέρους των γυναικών.

1. Έθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος. Απογραφές των ετών 1951, 1961, 1971. Στοιχεία σχετικά με τον πληθυσμό της Ελλάδος κατά οικογενειακή κατάσταση και φύλο. Σύνολο πληθυσμού και % για την κατηγορία «διαζευγμένοι».

	1951	1961	1971
Αμφοτέρων των φύλων			
Σύνολο πληθυσμού	7.564.079	8.388.321	8.764.732
Διαζευγμένοι %	0,35	0,55	0,71
Θήλεις			
Σύνολο πληθυσμού	3.875.025	4.296.578	4.479.93
Διαζευγμένοι %	0,43	0,72	0,94

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Γνώμες για τη συζυγική ζωή του ζεύγους και την έκτρωση

Συζυγική ζωή του ζεύγους	Γνώμη για την έκτρωση						Σύνολο γνώμων για τη συζυγική ζωή του ζεύγους		
	Θετική		Χωρίς		Άρνητική				
	Συμφωνούν	Διαφωνούν	Δεν μπορούν να αποφασίσουν	Απάντηση	Συμφωνούν	Διαφωνούν	Δεν μπορούν να αποφασίσουν	Συμφωνούν	Διαφωνούν
Το διαζύγιο να είναι εξ ίσου εύκολο όπως και ο γάμος	75 40,1	102 54,5	9 4,8	1 0,6	35 26,9	90 69,2	5 3,8	110 34,7	192 60,6
Είναι παραδεκτό κοινωνικά τα ζευγάρια να μην επιθυμούν παιδιά και να αποφασίζουν να μην κάνουν ποτέ	63 33,7	116 62,0	8 4,3	— —	21 16,1	102 78,5	7 5,4	84 26,5	218 68,7
Η ελεύθερη συμβίωση να είναι εξ ίσου παραδεκτή κοινωνικά, όπως και ο γάμος	27 14,4	128 68,5	28 15,0	4 2,1	12 9,2	112 86,2	6 4,6	39 12,3	240 75,7

Οι κατηγορίες «συμφωνούν», «διαφωνούν» περιλαμβάνουν και τις κατηγορίες «μάλλον συμφωνώ» και «μάλλον διαφωνώ».

ναϊκών που ρωτήθηκαν. Στο συνολικό δείγμα μόνον ένα τρίτο των γυναικών (34,7%) συμφωνούν μ' αυτή την πρόταση, ενώ από τις γυναίκες που αποδέχονται την εκτροφή, 40,1% τάσσονται υπέρ του διαζυγίου και 54,5% το αρνούνται.

Η δεύτερη πρόταση εισάγει μία νεοτεριστική αντίληψη συζυγικής διαβίωσης, έφ' όσον προτείνει τον διαχωρισμό μεταξύ γάμου και τεκνογονίας. Στο συνολικό δείγμα μόνον 26,5% των γυναικών (δηλαδή μία γυναίκα στις τέσσερις) συμφωνούν μ' αυτή την πρόταση, 62% δέν συμφωνούν, ενώ το 33,7% δέχονται και την εκτροφή και τη νεοτεριστική αυτή μορφή συζυγικής διαβίωσης.

Η τρίτη πρόταση προσβάλλει ακόμη περισσότερο τις παραδοσιακές οικογενειακές αρχές, γιατί θέτει σε ίδια μοίρα τον θεσμό του γάμου και την έξωγαμαία συμβίωση. Επί 317 γυναικών που απάντησαν σ' αυτή την ερώτηση, μόνον 39 (δηλαδή 12,2%) συμφωνούν μ' αυτήν. Ένα επίσης μικρό ποσοστό (14,4%) γυναικών που αποδέχονται την εκτροφή αναγνωρίζουν σαν κοινωνικώς αποδεκτή την έξωγαμαία συμβίωση.

Αξιοσημείωτο παραμένει το γεγονός ότι μεταξύ των γυναικών που έχουν ταχθεί υπέρ της εκτρώσεως υπάρχει ένα 15% αναποφασιστών γυναικών, που δέν έχουν προφανώς συγκεκριμένη γνώμη για την έξωγαμαία συμβίωση.

*Όλα αυτά μάς δδηγούν στα έξης:

α) Η άποδοχή της εκτρώσεως δέν συμβαδίζει με την υιοθέτηση πρωτοποριακών αντιλήψεων στους άλλους τομείς της οικογενειακής ζωής. Στο βελγικό δείγμα, όμως, παρατηρείται ακριβώς το αντίθετο.

Για πληρέστερη ενημέρωση, παρουσιάζουμε την ποσοστιαία δομή των απαντήσεων του βελγικού δείγματος, που αναφέρονται στην 3η πρόταση (την περισσότερο πρωτοποριακή).

Μεταξύ των Βελγίδων που δέχονται την εκτροφή, 60,7% συμφωνούν επίσης με την κοινωνική εξέλιση γάμου και έξωγαμης συμβίωσης, έναντι 14,4% των Έλληνίδων.

β) Η άποδοχή της εκτρώσεως φαίνεται να επιβάλλεται σαν λύση στο πρόβλημα της ανεπιθύμητης τεκνογονίας, χωρίς να συσχετίζεται με άλλες νεο-

τεριστικές ιδέες περί γάμου και τεκνογονίας.

γ) Η εκτροφή παρουσιάζεται όχι μόνο σαν λύση ανεπιθύμητης τεκνογονίας αλλά και σαν καταφύγιο της Έλληνίδας στη φοβερή καταπίεση που υφίσταται από την κοινωνία.

Εκείνες που παίρνουν θετική στάση έναντι της εκτρώσεως δέν αποτελούν σύνολο «χειραφετημένων γυναικών» υπό την έννοια που ό δρος αυτός έχει πάρει τελευταία στα δυτικά κράτη. Οί Έλληνίδες του δείγματος μας δέν έναντιώνονται στον γάμο και την οικογένεια. Νομίζουμε ότι αντιδρούν στο κοινωνικο-πολιτιστικό πλαίσιο που τους άρνείται το δικαίωμα να πάρουν άξιοματικά τη θέση τους στην κοινωνία και να συνεργάζονται με τους συντρόφους τους στον επαγγελματικό και τον πνευματικό χώρο, με ίσους όρους. Στο ίδιο το κοινωνικο-πολιτιστικό πλαίσιο που τις υποχρεώνει να εκτελούν παθητικά και μηχανικά τὰ συζυγικά καθήκοντα που ή παράδοση τους επέβαλε.

Διαχωρισμός των συζυγιών ρόλων

Οί έρευνες που έχουν γίνει μέχρι τώρα στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών έχουν εξετάσει το διπλό ρόλο της γυναίκας σαν εργαζόμενης και σαν συζύγου ή μητέρας,¹ χωρίς να έχουν ακόμη ασχοληθεί με την άλλαγή του ρόλου του άνδρα σαν μοναδικού ή βασικού οικονομικού παράγοντα της οικογένειας.

Στα πλαίσια της έρευνάς μας υποβλήθηκε στις έρωτώμενες του δείγματος μια νέα ερώτηση σχετική με τη δυνατότητα άλλαγής των κοινωνικών ρόλων του άνδρα και της γυναίκας.

Από τις προτάσεις του πίνακα 11, ή πρώτη αναφέρεται στη γνώμη των γυναικών σχετικά με το παραδοσιακό μοντέλο: «ή γυναίκα στο σπίτι, ό άνδρας στην δουλειά», το όποιο έχουν αποδεχθεί περίπου τὰ 9/10 του δείγματος μας (βλ. πίνακα 6). Η δεύτερη προτείνει ένα ριζοσπαστικό

1. Presvelou C., «Le vécu dialectisé: Les rôles sociaux de la femme», *Sauvegarde de l'enfance*, No 9/10, 1972.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10α. Ποσοστιαία δομή του βελγικού και ελληνικού δείγματος στην πρόταση: «ή έλευθερη συμβίωση να είναι έξ ίσων παραδεκτή κοινωνικά, όπως και ό γάμος», και γνώμη για την εκτροφή

Γνώμη περί κοινωνικής εξέλιξης γάμου και έλευθερης συμβίωσης	Γνώμη για την εκτροφή							
	Θετική				Άρνητική			
	Συμφωνούν	Διαφωνούν	Δέν μπορούν ν' άποφασίσουν	Χωρίς άπάντηση	Συμφωνούν	Διαφωνούν	Δέν μπορούν ν' άποφασίσουν	Σύνολο θετικών άπάντησεων για την κοινωνική εξέλιξη γάμου και έλευθερης συμβίωσης
Βελγικό δείγμα	60,7	29,8	9,5	—	21,7	66,3	12,0	34,0
Έλληνικό δείγμα	14,4	68,5	15,0	2,1	9,2	86,2	4,6	54,9
								28,8

Πηγή των βελγικών δεδομένων: Presvelou, C., Brutus, A., et Canivet, B., *Recherches Sociologiques*, No 1, juin 1972, σελ. 157.

* Σύνολο των κατηγοριών: συμφωνούν άπόλυτα και έμμελλον συμφωνούν.

«L'avortement dans la vie du couple», *Recherches Sociologiques*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Γνώμες σχετικά με τοὺς κοινωνικοὺς ρόλους ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς στὴν οἰκογενειακὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ, καὶ γνώμη γιὰ τὴν ἑκκρόση

Προτάσεις σχετικά με τοὺς κοινωνικοὺς ρόλους	Γνώμη γιὰ τὴν ἑκκρόση							Σύνολο ἀπαντήσεων γιὰ τοὺς κοινωνικοὺς ρόλους	
	Θετική	Διαφωνοῦν	Δὲν μποροῦν ν' ἀποφασίσουν	Συμφωνοῦν	Διαφωνοῦν	Δὲν μποροῦν ν' ἀποφασίσουν	Χωρὶς ἀπάντηση	Συμφωνοῦν	Διαφωνοῦν
Ἡ γυναίκα ἀφοσιώνεται ἀποκλειστικὰ στὸ σπίτι καὶ τὰ παιδιὰ της, ὁ ἀνδρὰς στὴν ἐργασία του	142 75,9	40 21,4	5 2,7	109 83,8	21 16,2	—	—	251 79,2	61 19,3
Ὁ σύζυγος προτιμᾷ νὰ μείνῃ στὸ σπίτι καὶ ἡ σύζυγός του νὰ ἐργάζεται ἔξω, καὶ αὐτὴ τοὺς ἡ ἀπόφαση δὲν σχολιάζεται	27 14,4	132 70,6	28 15,0	13 10,0	109 83,8	7 5,4	1 0,8	40 12,6	241 76,0

Οἱ κατηγορίες «συμφωνοῦν», «διαφωνοῦν» περιλαμβάνουν καὶ τίς κατηγορίες «μᾶλλον συμφωνῶ» καὶ «μᾶλλον διαφωνῶ».

ΠΙΝΑΚΑΣ 11α. Ποσοστιαία δομὴ τοῦ βελγικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δείγματος στὴν πρόταση: «ἡ γυναίκα ἀφοσιώνεται ἀποκλειστικὰ στὸ σπίτι καὶ τὰ παιδιὰ της, ὁ ἀνδρὰς στὴν ἐργασία του», καὶ γνώμη γιὰ τὴν ἑκκρόση

Γνώμη γιὰ τὸν παραδοσιακὸ διαχωρισμὸ τῶν κοινωνικῶν ρόλων τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας	Γνώμη γιὰ τὴν ἑκκρόση							Σύνολο ἀπαντήσεων γιὰ τὴν διατήρηση τῶν παραδοσιακῶν ρόλων	
	Θετική	Διαφωνοῦν	Ἀναποφάσιστες	Συμφωνοῦν	Διαφωνοῦν	Ἀναποφάσιστες	Χωρὶς ἀπάντηση	Συμφωνοῦν	Διαφωνοῦν
Βελγικὸ δείγμα	25,0	72,6	2,4	40,2	52,7	6,5	0,6	35,5	58,9
Ἑλληνικὸ δείγμα	75,9	21,4	2,7	83,8	16,2	—	—	79,2	19,3

Πηγή: Presvelou, C., Brutus, A., et Canivet, B., «L'avortement dans la vie du couple», Recherches Sociologiques, No 1, Juin 1972, σελ. 158.

Σημείωση: Τὸ ποσοστὸ γυναικῶν τοῦ βελγικοῦ δείγματος ποὺ ἔχουν ἐπαγγελματικὴ ἀασχόληση (πλήρης ἢ μειωμένο ὥραριο) ἀνέρχεται σὲ 52,6 ο/ο ἔναντι 20,2 ο/ο στὸ ἑλληνικὸ δείγμα.

μοντέλο οἰκογενειακῆς διαβίωσης: «ἡ γυναίκα στὴ δουλειά, ὁ ἀνδρὰς στὸ σπίτι».

Τὰ 8/10 τοῦ συνολικοῦ δείγματος συμφωνοῦν μετὰ τὸν παραδοσιακὸ διαχωρισμὸ τῶν κοινωνικῶν ρόλων τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας. Τὸ γεγονός ὅτι τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν τοῦ συνολικοῦ δείγματος ποὺ συμφωνοῦν μ' αὐτὴ τὴν πρόταση (79,2%) εἶναι σχεδὸν ἴδιο μετὰ τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν ποὺ ἀσχολοῦνται μετὰ τὰ οἰκιακά (79,8%, βλ. πίνακα 6), ἀποδεικνύει ὅτι ὅλες οἱ μὴ ἐργαζόμενες γυναῖκες ἐπικροτοῦν τοὺς παραδοσιακοὺς ρόλους ποὺ ἀσκοῦν ἐκεῖνες καὶ οἱ ἀνδρες τοὺς. Ἀντίθετα ὅλες οἱ ἐργαζόμενες μετὰ πλῆρες ἢ μειωμένο ὥραριο (20,2%, βλ. πίνακα 6) ἀρνοῦνται τοὺς παραδοσιακοὺς ρόλους (19,3% τὸ πίνκα 11).

Μεταξὺ τῶν γυναικῶν ποὺ ἀποδέχονται εὐμενῶς τὴν πρόταση περὶ ἐκκρόσεως, 75,9% (δηλαδὴ σχεδὸν τὰ 8/10) σχεδὸν καὶ ὑπὲρ τοῦ παραδοσιακοῦ διαχωρισμοῦ τῶν συζυγικῶν ρόλων! Παρατηροῦμε λοιπὸν ὅτι οἱ Ἑλληνίδες, ποὺ εἶναι «φορεῖς» παραδοσιακῶν ἀρχῶν, τηροῦν μιὰ ἀνεξάρτητη στάση ἔναντι τῆς ἐκκρόσεως. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἐπίσης οἱ γνώμες τῶν Βελγίδων εἶναι πρὸς συνεπεῖς.

Ἀναφέρεται στὸν πίνακα 11α, ὅτι μετὰ τῶν Βελγίδων ποὺ ἀποδέχονται τὴν ἑκκρόση μόνον ἓνα τέταρτο (25%) συμφωνοῦν μετὰ τὸν παραδοσιακὸ δια-

χωρισμὸ τῶν κοινωνικῶν ρόλων ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἐνῶ 75,9% τῶν Ἑλληνίδων παραμένουν προσκολλημένες στὸ παραδοσιακὸ μοντέλο.

Ὁ πλήρης διαχωρισμὸς τῶν συζυγικῶν ρόλων (2η πρόταση) γίνεται ἀποδεκτὸς ἀπὸ ἓνα μικρὸ ποσοστὸ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν ποὺ ρωτήθηκαν. Μόνον τὸ 12,6% τοῦ συνολικοῦ δείγματος συμφωνεῖ μετὰ τὴν πρόταση αὐτὴ καὶ τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν ποὺ δέχεται καὶ τὴν ἑκκρόση καὶ τὴ ριζοσπαστικὴ αὐτὴ πρόταση παραμένει ἐπίσης πολὺ χαμηλὸ: 14,4%.

IV. σεξουαλικὴ ζωὴ

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία σειρά προτάσεων, ποὺ ἀναφέρεται στὶς σχέσεις τῶν δύο φύλων, εἶναι ἡ ἑξῆς: ἐλεύθερη διάθεση ἀντισυλληπτικῶν (1η πρόταση), συμβίωση τῶν ἀρραβωνιασμένων (2η πρόταση), κοινωνικὴ ἀναγνώριση ἀνὺπανδρῶν μητέρων (3η πρόταση).

Ἀπὸ τίς προτάσεις αὐτές, ἡ πρώτη θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ γυναικῶν, κι αὐτὸ γιὰτὶ ἡ ἐφαρμογὴ της δὲν ἀποτελεῖ κίνδυνον γιὰ τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογένειας. Ἀντίθετα, ἐφαρμογὴ τῶν δυὸ ἄλλων προτάσεων θὰ εἶχε σοβαρὰς ἐπιπτώσεις γιὰ τὸν οἰκογενειακὸ θεσμὸ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. Ἀπόψεις γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ζωὴ ἐκτὸς γάμου καὶ γνώμη γιὰ τὴν ἔκτρωση

Ἀπόψεις σχετικά μὲ τὴ σεξουαλικὴ ζωή	Θετικὴ				Γνώμη γιὰ τὴν ἔκτρωση				Σύνολο γυναικῶν σχε- τικά μὲ τὴ σεξουαλική	
	Συμ- φωνοῦν	Διαφο- νοῦν	Δὲν μποροῦν ν' ἀπο- φασίσουν	Χωρὶς ἀπάν- τηση	Συμ- φωνοῦν	Διαφο- νοῦν	Δὲν μποροῦν ν' ἀπο- φασίσουν	Χωρὶς ἀπάν- τηση	Συμ- φωνοῦν	Δια- φωνοῦν
Τὰ ἀντισυλληπτικά διατίθενται ἐλεύθερα στὴν ἀγορὰ γιὰ ὁ- λους: παντρεμένους καὶ μὴ	149 79,7	24 12,8	13 6,9	1 0,6	48 36,9	66 50,8	12 9,2	4 3,1	197 62,1	90 28,4
Οἱ ἄρραβωνιασμένοι νά μποροῦν νὰ ῥοῦν μαζὶ γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα πρὶν παν- τρευτοῦν	88 47,1	89 47,6	9 4,8	1 0,5	46 35,4	80 61,5	3 2,3	1 0,8	134 42,2	169 53,3
Ἡ μητρότητα νὰ ἐπι- τρέπεται στὶς ἀνύ- παντρες γυναῖκες ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ παντρευτοῦν	34 18,2	136 72,8	14 7,5	3 1,6	7 5,4	120 92,3	3 2,3	—	41 12,9	256 80,7

Οἱ κατηγορίες «συμφωνοῦν», «διαφωνοῦν» περιλαμβάνουν καὶ τὶς κατηγορίες «ἐλλῶν συμφωνῶ» καὶ «ἐλλῶν διαφωνῶ».

Ἡ ἀποδοχὴ τῆς πρώτης προτάσεως ἐπαληθεύεται ἀπὸ τὴν ποσοστιαία κατανομὴ τῶν ἀπαντήσεων τῶν γυναικῶν τοῦ συνολικοῦ δείγματος.

62,1% τῶν γυναικῶν συμφωνοῦν μὲ τὴν πρώτη πρόταση. Τὸ ποσοστὸ πέφτει στὰ 42,2% στὴ δευτέρη πρόταση καὶ δὲν ἀντιπροσωπεύει πλέον παρὰ 12,9% τοῦ δείγματος στὴν τρίτη.

Παρατηροῦμε λοιπὸν ὅτι μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἀποδέχονται τὴν ἔκτρωση, 79,7% συμφωνοῦν ἐπίσης μὲ τὴ διάδοση τῶν ἀντισυλληπτικῶν (1η πρόταση), 47,1% μὲ τὴ συμβίωση τῶν ἄρραβωνιασμένων (2η πρόταση) καὶ μόνον 18,2% μὲ τὴ μητρότητα χωρὶς γάμο (3η πρόταση).

Σύμφωνα μὲ τὶς διαπιστώσεις αὐτές, στὸν ἑλλη-
νικὸ χῶρο, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἐκτρώσεως δὲν συσχε-
τίζεται μὲ πρωτοποριακὲς τάσεις ποὺ παρουσιάζ-
ονται στὸν κοινωνικὸ, οικονομικὸ καὶ πνευματικὸ
τομέα. Πολὺ περισσότερο, δὲν ἀποτελεῖ δείκτη πρω-
τοποριακῶν τάσεων.

ἐπίλογος

Σκοπὸς τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι νὰ ἐξετάσῃ ἀπὸ
κοινωνιολογικῆς πλευρᾶς τὶς περὶ ἐκτρώσεως ἀντι-
λήψεις τῶν νεαρῶν οἰκογενειῶν ἐν γένει καὶ τῶν
γυναικῶν ἰδιαίτερα. Τὸ γενικὸ συμπέρασμα εἶναι
ὅτι τὰ νεαρὰ ζεύγη δέχονται βασικὰ τὴν ἔκτρωση
καὶ ὅτι ὑπὲρ τῆς ἐκτρώσεως τάσσονται γυναῖκες
νεώτερης ἡλικίας, μετρίου ἐπιπέδου μορφώσεως,
ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ οἰκιακὰ ἢ ποὺ ἔχουν μειω-
μένο ὥραριο ἐργασίας, καθὼς καὶ ἐκεῖνες ποὺ δηλώ-
νουν ὅτι δὲν συναινοῦν οικονομικὲς δυσκολίες.

Στὸν ἑλληνικὸ χῶρο δὲν παρατηρεῖται συσχετι-
σμός μεταξὺ πρωτοποριακῶν ἰδεῶν γύρω ἀπὸ τὸν

οἰκογενειακὸ θεσμὸ καὶ ἀποδοχῆς τῆς ἐκτρώσεως.
Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα διαφέρουν
ἀπὸ τὰ βελγικὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα τῶν δυτικῶν χωρῶν.

Ἡ ἐρευνα λοιπὸν ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ
Ἑλληνίδα δέχεται βασικὰ τὴν προοπτικὴ ἐκτρώ-
σεως σὲ περίπτωσι ἀνεπιθύμητης κήσεως, ἀλλὰ
συγχρόνως ἀπορρίπτει κάθε πρωτοποριακὴ ἰδέα
τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ θὰ εἶχε συνέπειες ὄχι μόνο
γιὰ τὸν γάμο ἀλλὰ γιὰ τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογένειας
γενικότερα. Ἐπομένως, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἐκτρώσεως
δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σὰν δείκτης νεωτεριστικοῦ
πνεύματος καὶ χειραφετήσεως τῆς γυναίκας στὴν
Ἑλλάδα.

Τὸ γεγονός ὅτι τὸ 55% τῶν γυναικῶν τοῦ δείγμα-
τος δέχεται νὰ καταφύγῃ στὴν ἔκτρωση, τὸ βίαιο
αὐτὸ μέσον διακοπῆς κήσεως ἀποδεικνύει ἑλλειψη
παιδείας καὶ εἰδικότερα σεξουαλικῆς ἀγωγῆς. Αὐτὸ
ἰσχύει κυρίως γιὰ τὰ κατώτερα κοινωνικὰ στρώματα.
Στὴν Ἑλλάδα ἡ ἔκτρωση ἐκπληρῶνται διὸ διαφορε-
τικὸς σκοπός: α) χρησιμοποιοῦται σὰν ριζικὸ
ἀντισυλληπτικὸ μέτρο στὰ προχωρημένα στάδια
κῆσεως, κυρίως ὅταν ὁ οἰκογενειακὸς προγραμ-
ματισμός, ποὺ προϋποθέτει συνεννόηση μεταξὺ τῶν
συζύγων, εἶναι ἀνύπαρκτος καὶ β) ἀποτελεῖ καταφύ-
γιο τῶν νεαρῶν συζύγων ποὺ ἤδη ἔχουν ἓνα ἢ δύο
παιδιά.

Ἡ ἐνημέρωση τῶν νέων γύρω ἀπὸ τὰ προβλή-
ματα τῆς οἰκογένειας, τοῦ τεκνογονικοῦ προγραμ-
ματισμοῦ καὶ τῆς σεξουαλικῆς ἀγωγῆς, εἶναι θέμα
μεγάλης σημασίας καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἄμεση προσοχὴ
καὶ ἐπέμβαση τῶν εἰδικῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν
καθὼς καὶ τῶν ὑπευθύνων τῆς κοινωνικῆς καὶ δη-
μογραφικῆς πολιτικῆς.